

Rapport till seminarium under Almedalsveckan 2019

Bidragspartiet bakom otryggheten

Socialdemokraternas bidragspolitik har skapat ett otryggt Sverige och urholkat välfärdens finansiering. Vi presenterar här lokala och nationella reformer för att åtgärda det bidragsberoende. Socialdemokraterna släppt fram i Sverige och många kommuner.

Niklas Wykman, Josefin Malmqvist, Lars Rådén och Oliver Rosengren
2019-07-05

Sammanfattning

I 70 kommuner i Sverige kostar bidragen mer än 1000 SEK per invånare. Socialdemokraterna leder 60 av dem. Under Socialdemokraternas ledarskap i Sverige och i flera kommuner har ett utanförskap tillåtits växa fram och bita sig fast på höga nivåer. Prognosen för åren framöver är att bidragsberoendet ska öka med nästan 20 procent, samtidigt som flera av de statliga ersättningssystemen minskar i en stark konjunktur. Nu krävs reformer runt om i kommunerna och från regeringen som vänder utvecklingen och bryter utanförskapet.

Sverige och den svenska välfärdsmodellen utmanas av ett allt djupare bidragsberoende. Många gånger handlar det om utanförskap som går i arv och ibland leder fram till kriminalitet. Bidragsberoendet är gängkriminalitetens bästa vän. Ett samhälle där många är beroende av bidrag är ett samhälle som är otryggt för alla. Bidragen tränger undan pengar till skolan, sjukvården och omsorgen. Bidragen dämpar också arbetsutbudet och håller tillväxten tillbaka.

Socialdemokraterna för en politik som riskerar själva kittet i vårt samhälle. Bidragen fräter på tillit och trygghet. När medborgare som *gjort sin plikt och krävt sin rätt* känner att den första delen av detta svenska samhällskontrakt tappar betydelse påfrestar det vår gemenskap. Socialdemokraterna spelar ytterlighetskrafter i händerna när sprickorna i växer ikapp med utanförskapet. När hopplösheten sveper över utanförskapsområdena riskerar såväl gängkriminalitet som extremism få fotfäste.

I ett hårdnande samhällsklimat ligger hårdare batonger, övervakningskameror i varje gathörn och ID-kontroller ofta nära till hands. Ett samhälles trygghet kan skyddas av polis, militär och ordning – men den kan bara garanteras av människors framtidstro och hårda arbetsinsatser.

Vi behöver vara lika tuffa mot orsakerna, som vi är mot brotten. Otrygghet, våld och bristande integration behöver pressas tillbaka med en politik för en skola som ser och utvecklar alla, arbetsmarknad som både ställer krav och släpper in alla. Polis och ordningsmakt är ett komplement till jobb, samhörighet och kunskap, inte ett substitut.

Den som kan försörja sig själv ska också göra det. Den som har arbetsförmåga men saknar arbete har ingen viktigare uppgift än att skaffa sig ett jobb. I detta ska det offentliga både ställa tydliga krav och ge de rätta verktygen. Tidigare kunde mycket av arbetslösheten hanteras inom arbetsmarknadens parter omställningsavtal eller inom den statliga arbetsmarknadspolitik. Nu finns dock den växande arbetslösheten utanför dessa system. Det är i kommunerna som kampen mot utanförskapet behöver föras.

Aldrig tidigare har en så stor andel av de som är arbetslösa haft långt till jobb och egen försörjning. Rekordmånga arbetslösa saknar gymnasieutbildning och tillräckliga kunskaper i svenska. Kommunerna får bära en växande börda av kostnaderna. Välfärden hotas om inte bidragskranen vrids åt och fler kommer i arbete.

För ett parti som har människan som sitt projekt, behöver arbetslinjen ständigt vara i rörelse. Politiken behöver vakna upp till en verklighet som snabbt har försämrats. Symptomlindring genom exempelvis fler poliser behövs, men i grunden behöver vi väsentligt stärka nyfikenheten på hur vi kan bygga ett samhälle som faktiskt hänger ihop. Med fler jobb, strama bidragssystem och starkare drivkrafter för arbete kan vi göra upp med bidragsberoende, skuggsamhällen och otrygghet. Så kan vi också lägga grunden för att bli ett av de länder som är bäst på att skapa nya jobb och nå full sysselsättning.

Med kunskapsdrivna reformer på nationell och lokal nivå kan Sverige vända uppåt igen. Under de senaste åren har vi utmanat regelverk och utvecklat lokala reformer som ger fler med jobb och färre med bidrag. Växjö har minskat sina bidragskostnader mest av alla större städer och Solnas bidragskostnader är under 200 SEK per invånare, att jämföra med över 3000 SEK – 18 gånger mer – per invånare i S-styrda Malmö. Det är nödvändigt.

Rapporten presenterar statistik över hur Socialdemokraterna släppt fram utanförskapet i samhällets yttersta skyddsnät – försörjningsstödet – och förslag på lokala och nationella reformer som kan åtgärda roten till samhällsproblemen: bidragsberoendet.

Socialdemokraternas bidragspolitik har skapat ett otryggt Sverige och urholkat välfärdens finansiering

Bidragspartiet Socialdemokraterna

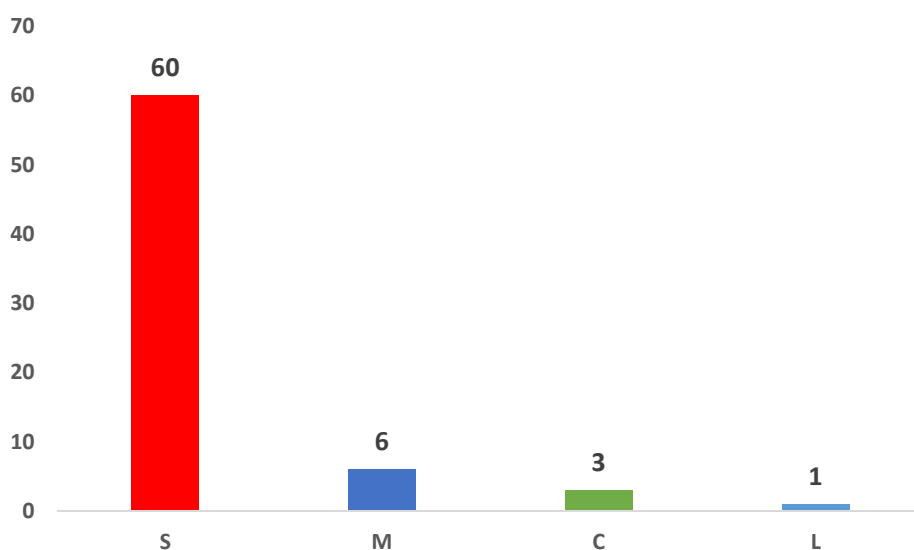
Allt fler har på goda grunder börjat ifrågasätta samhällets hörnstenar. När bärande delar brister kring skötseln av landets ekonomi och säkerhet samtidigt som det finns en tilltagande oro för att centrala funktioner såsom polis och välfärd inte levererar behöver politiken fokusera på sitt kärnuppdrag. Medborgarnas respekt och förtroende behöver återvinnas i grunden.

Inför valet 2014 lovade Stefan Löfven inte bara Europas lägsta arbetslöshet till 2020, utan också tiotusentals prefixjobb. Uppgårelsen mellan Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Centerpartiet, Liberalerna och Vänsterpartiet efter valet 2018 handlar mest om olika utredningar, men lovar villkorslöst att invandringen ska öka. Konsekvenserna av kommande kohandelspolitik kastas i kommunernas knä.

I Eurostats senaste arbetslöshetsstatistik har Sverige tappat sju platser till nummer 19. Ensidiga satsningar på konstgjorda åtgärder i kommunsektorn har använts för att dölja misslyckandet med framför allt nyanländas etablering. 32 000 traineejobb, 5000 beredskapsjobb och 31 000 extratjänster blev några tusen. Samtidigt har nödvändiga strukturreformer som på allvar skulle stärka sysselsättningen i kommunerna uteblivit.

Januariöverenskommelsen gör att ”Sverige blir ett av de mest generösa länderna i EU”, enligt Migrationsverkets bedömning. Vi som hanterat krisen 2015 – och ser efterverkningarna i den kommunala verkligheten – vet att det krävs omfattande reformer för att klara den politik som Löfven nu ska föra. Anhöriga till 20 000 nyanlända kan få rätt till uppehållstillstånd.

Bild 1. Kommuner med över 1000 SEK per invånare i kostnader för utbetalt försörjningsstöd, fördelat efter politisk ledning

Kommentar: För både bidragskostnader används senaste tillgängliga fullständiga statistik: 2018. Politisk ledning mäts i kommunstyrelseordförande, som också avser 2018.

Källa: SCB och SKL.

I Malmö beslutade Socialdemokraterna nyligen att befria ansvarig nämnd från budgetansvaret över försörjningsstöd och socialbostad, med motiveringen att det inte går att påverka kostnaderna. Inga åtgärder för att klara budgeten beslutas. Det är inte bara fel, utan också ett skrämmande svagt politiskt ledarskap. Efter decennier av socialdemokratiskt vanstyre i Malmö är detta den slutliga resignationen inför utanförskapets utbredning.

Malmös bidragskostnader är större än i någon annan kommun. Varje Malmöbo betalar över 3000 SEK årligen för socialbidragen. Det kan jämföras med Solna, där kostnaderna är 166 SEK per invånare. Malmös kostnader är mer än 18 gånger större per invånare. Växjö har minskat mycket, men är inte en lågkostnadskommun, trots det går det fyra Växjöbor på en Malmöbo. Större städer har oftare större problem med bidragskostnaderna, men inte heller det kan förklara Malmös situation; nästa större städer är Borlänge, Norrköping och Eskilstuna med mer än 1000 SEK lägre kostnader per invånare.

Örebro, en annan långvarigt S-styrd kommun, har den så kallade Örebronormen – en generell höjning av försörjningsstödet ovanpå riksnormen. Den kan beskrivas som motsatsen till den restriktivitetsnorm vi förordar bland reformerna nedan. Socialdemokraterna skjuter arbete ännu längre bort ifrån bidragstagarna i Örebro.

”Tidigare betalade vi oftast bara ut pengarna men nu utreder vi om de har rätt till bidrag och ställer fler frågor.”, säger en chef i Södertälje kommun till tidningen Hem & Hyra i ett reportage om avslöjandet av miljontals kronor bidragsfusk. Skenskilmässor, folkbokföringsbrott och bilmålvakter beskrivs som vanliga metoder när nya fusk upptäcks dagligen. Södertälje är S-styrt, men bör ses av andra socialdemokratiska kollegor som ett föredöme när det gäller att arbeta för korrekta utbetalningar.

Mörka moln på himlen

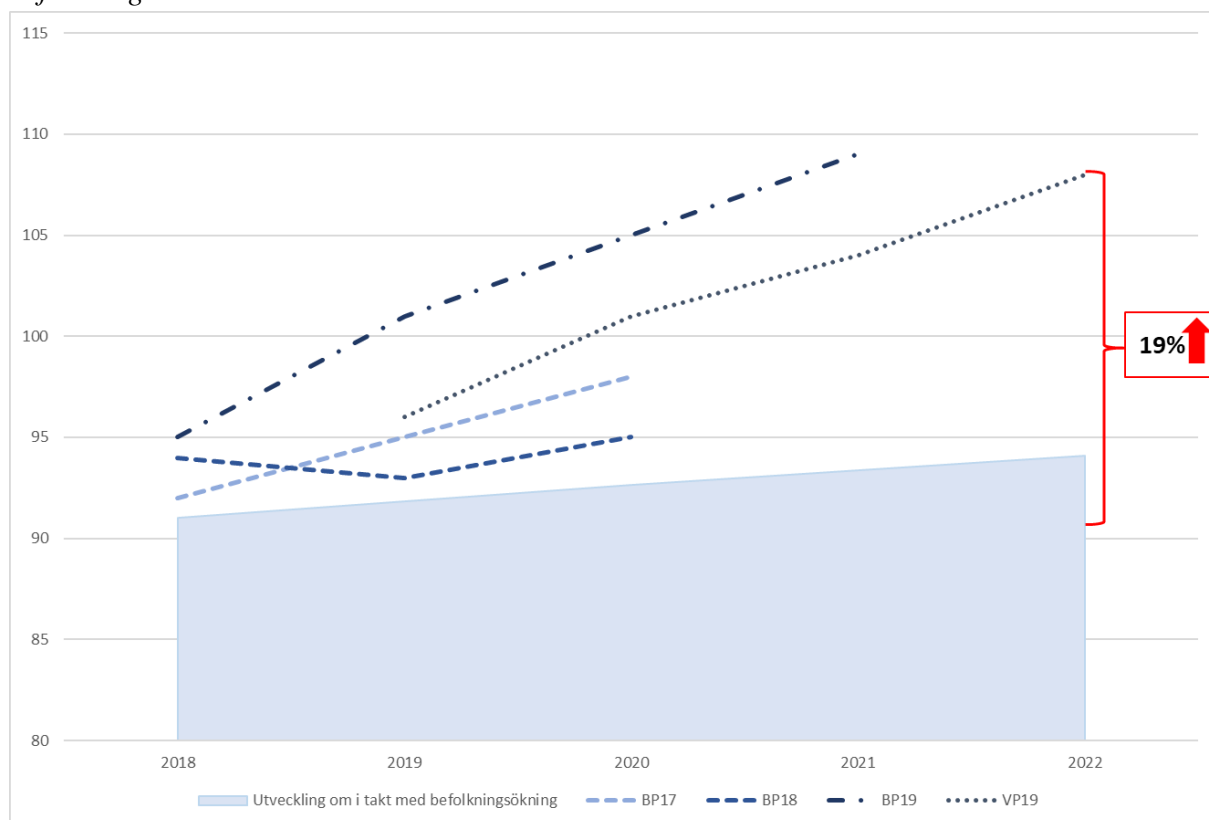
Utmaningarna hopar sig på bred front genom demografiska utmaningar, dålig produktivitet utveckling, lägre tillväxt och misslyckandet med stora invandrargrupper på arbetsmarknaden. Flera prognosinstitut är eniga om att välfärdens finansiering riskerar att urholkas framöver, när kommuner och regioner får det allt svårare att få budgeten att gå ihop.

I ljuset av pensionsuppgörelsen, förändringar av sjukersättning och att stora grupper nyanlända snart förväntas försörjas av kommunernas socialbidrag är det uppenbart att en hörnsten i reformarbetet framför oss är just bidragssystemen. Varje bidragskrona behöver därför prövas och i största möjliga mån syfta till återgång i egen försörjning. Den som i dag inte ställer krav på bidragstagare, kommer i morgon behöva sänka sina krav på skolan och sjukvården.

När konjunkturen så småningom vänder nedåt har politiken redan tömt arsenalen med expansiv finanspolitik och långvarig minusränta. Utanförskapet väntas stiga kraftigt och riskera att bita sig fast på höga nivåer. Konjunkturinstitutet har visat att branscher med låg löneanpassning ökar arbetstagarnas risk för arbetslöshet¹. Särskilt arbetstagare i branscher där lägstalönerna ligger nära medianlönerna riskerar att möta stigande arbetslöshet.

Prognoserna för försörjningsstödet utveckling pekar entydigt uppåt, i en betydligt högre takt än den demografiska utvecklingen. Om bidragsberoendet skulle vuxit proportionerligt med befolkningsutvecklingen skulle ökningen varit drygt 3 procent, istället för 19 procent – som regeringen räknar med – till 2022.

Bild 2. Prognoser för antal helårsekvivalenter (tusental) i försörjningsstödet samt utvecklingen från utfall 2018 om det vore i takt med den prognosticerade befolkningstillväxten

Kommentar: Ytan för befolkningsökningen börjar vid det faktiska utfallet 2018.

Källa: Finansdepartementet och SCB.

När politikens förmåga ifrågasätts åter sig nya frågeställningar in kring våra middagsbord. Mer går förlorat än kvaliteten i verksamheterna; vi blir rädda, misstänksamma och sluter oss. Det förtroenderas vi i dag ser riskerar vara toppen på ett isberg – allt fler beräkningar varnar för att framförallt kommunsektorn står inför betydande ekonomiska utmaningar. Adresseras inte dessa i tid blir konsekvenserna inte bara att välfärdsmodellen tvingas monteras ner utan

¹ <https://www.konj.se/om-ki/kalendarium/kalender/2015-08-28-lonebildnings--rapporten-2017.html>

att själva sammanhållningen kommer att slitas isär när tidigare självklara samhällsfunktioner ställs mot varandra.

Utanförskapet blir alltid mer segregerat och riskerar att gå i arv

Politiken behöver alltid prioritera och forskningen visar att störst risk att hamna utanför arbetskraften har dem vars föräldrar inte jobbar. Statistiska Centralbyrån har nyligen presenterat statistik över inkomströrlighet och hur föräldrarnas etablering på arbetsmarknaden påverkar ungas risk för utanförskap. Hälften av de som har lägst inkomster blir kvar i samma del av inkomstfördelningen över tid. Minst är inkomströrligheten bland utrikes födda och ensamstående.

Enligt studier från Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU) är sannolikheten att klara gymnasiet 20 procent lägre än genomsnittet för barn till föräldrar med ekonomiskt bistånd. Risken att själv vara i behov av ekonomiskt bistånd är 70 procent högre. SCBs nya statistik visar att ha arbetslösa föräldrar ökar risken för unga att hamna utanför arbete och studier med nästan 70 procent, och risken att inte få gymnasiebehörighet med 40 procent. Att sakna gymnasiebehörighet ökar i sin tur risken att hamna i utanförskap med 118 procent. Unga med utländsk bakgrund är överrepresenterade bland de som varken arbetar eller studerar.

Det finns 100 000 unga mellan 20-25 år som varken arbetar eller studerar (UVAS) i Sverige. Andelen som får sin ersättning från ekonomiskt bistånd, aktivitetsersättning eller arbetsmarknadsprogram är drygt fem gånger högre än i åldersgruppen i hela befolkningen. En femtedel har minst ett barn.

Låga inkomster och ökad arbetslöshet gjorde fler beroende av samhällets yttersta skyddsnät under 1980-1990.² Sambandet mellan försörjningsstödsberoendet och arbetslöshetsnivåerna är väl belagt.³ Samtidigt borde sambandet vara vagare än det visat sig vara, eftersom arbetslösa borde ersättas av arbetslöshetsersättning. Grundtanken är att arbetslösa ska ersättas av arbetslöshetsförsäkringar, varför sambandet mellan arbetslöshet och ekonomiskt bistånd brukar ges särskild uppmärksamhet och beskrivas som ett tecken på att arbetslöshetsersättningen inte ger ett tillräckligt skydd. Vissa studier visar på att det under förra seklet saknades eller var negativa samband mellan arbetslöshet och försörjningsstödsnivåerna.⁴

Tidsserieanalyser som genomförts på senare tid visar på klara samband, upp till 60 procent av förändringarna i bidragstagandet förklaras av förändringar i arbetslösheten, enligt vissa studier. Faktorn har därtill ökat markant i betydelse sedan 1990-talet.⁵ 2013 uppgav 48 procent arbetslöshet som försörjningshinder, vilket med stor marginal är det vanligaste skälet.⁶ Andelen av befolkningen som omfattas av a-kassa och andelen arbetslösa som ersätts

² Halleröd (2003), s. 238

³ Dahlberg et al. (2009), s. 21

⁴ SOU 2000:40, s. 140-141

⁵ SOU 2007:2, s. 144

⁶ SOU 2015:44, s. 42

av a-kassa har minskat.⁷ A-kassans betydelse för försörjningsstödet kostnader kan antas ha särskilt stor del i förklaringen till varför unga och nyanlända är överrepresenterade i försörjningsstödet, då de ännu inte kvalificerat sig för a-kassa.⁸ Det är snarare kvalificeringen till a-kassa som är intressant för de större effekterna på kostnaderna för försörjningsstödet.⁹ Försörjningsstödet antar mer och mer en form av kommunalt arbetslöshetsbidrag.

Asylinvandrares livsinkomster bedöms vara mycket låga. Efter nästan ett decennium är bara hälften av alla invandrare i sysselsättning, men färre i helt egen försörjning. Efter sju år i Sverige är den genomsnittliga förvärvsinkomsten bland sysselsatta flyktinginvandrare 19 000 kr i månaden, efter samma tid är de årliga genomsnittliga offentliga nettokostnaderna 50 000 kr per flykting med högst förgymnasial utbildning¹⁰. Hälften av dagens deltagare i etableringen har högst förgymnasial utbildning och andelen av de arbetslösa som är i utsatta grupper har ökat från 50 till 75 procent de senaste tio åren¹¹.

Pensionsmyndighetens bedömning av hur pensionsutgifterna påverkas av migrationen visar på betydande utmaningar. För de asylinvandrare som kom innan 2016 förväntas kostnaderna för pensionärer med låga inkomster öka till 22 miljarder kronor, och med 24 miljarder kronor för de som kommer därefter¹². Detta ska jämföras med den totala kostnaden om 43 miljarder kronor idag. Kostnaderna för grundtryggheten i pensionssystemet – garantipension, bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd – förväntas därmed dubblas. Det blir i ljuset av detta alarmerande att den blocköverskridande pensionsgruppen föreslår att nivåerna ska höjas.

Att det är jobb och inte bidrag eller arbetsmarknadsåtgärder som är lösningen framgår också tydligt av SCB:s statistik; 98 procent av alla förvärvsarbetande har över tid god ekonomisk standard. Välfärdsuppdraget är i huvudsak ett jobbuppdrag och unga behöver i högre utsträckning kunna frigöra sig från föräldrars utanförskap.

Skatte- och bidragssystemen bör reformeras i grunden för att möta de utmaningar Sverige står inför. Det avgörande för sysselsättningen är arbetskraftsdeltagandet, som styrs av lönsamheten i att jobba. För allt fler styrs detta av försörjningsstödet (socialbidraget) och beskattningen på låga inkomster. Utgångspunkten behöver vara att ansträngningar ska löna sig mer och att bidragens totala andel av ekonomin ska minska. Varje krona i bidrag är en krona som istället kunde finansierat en trygg och tillgänglig välfärd med hög kvalitet.

⁷ Halleröd (2003), s. 246

⁸ Dahlberg et al. (2009), s. 23

⁹ Stranz (2007), s. 45

¹⁰ <https://lnu.se/mot-linneuniversitetet/aktuellt/nyheter/2016/rapport-om-flyktinginvandringens-paverkan-pa-offentliga-sektorns-finanser/>

¹¹ Arbetsförmedlingen (2018)

¹² <https://www.pensionsmyndigheten.se/nyheter-och-press/pressrum/pensionsmyndigheten-svarar-pa-regeringsuppdrag-om-migration>

LOKALA REFORMER

Arbetslinje för alla

Sverige har inte medborgarlön. Det ska löna sig att arbeta.

- Heltidsaktivitet som krav på motprestation för bidrag.
- Restriktivitetsnorm i försörjningsstödet.
- Inför utökad, lokal utbildningsplikt för bidragstagare som saknar gymnasieutbildning.
- Krav på progression för SFI-studerande.
- Kompensera inte för indraget studiebidrag.

De flesta kommuner har krav på att stå till arbetsmarknadens förfogande som motprestation för de som söker ekonomiskt bistånd av så kallat arbetsmarknadsskäl. Kravet motsvarar i regel att vara inskriven hos Arbetsförmedlingen och följa de krav som ställs av myndigheten, alltså att söka jobb. Därutöver ger Socialtjänstlagen (4 kap. 4 §) utrymme att kräva deltagande i kompetenshöjande aktiviteter; praktik, arbetsträning, språkträning och utbildning kan inrymmas i aktivitetskravet. Möjligheterna bör utökas till även mer arbetsliknande verksamhet, vilket idag hindras av lagstiftningen (4 kap. 6 § SoL).

Konstruktionen av aktivitetskravet är relevant för utfallet. Forskning ger stöd för att dels ha aktivitetskrav, dels att ha jobsökning som en aktivitet (inte bara eget ansvar). Om kommunen har heltidsaktivering av biståndsmottagare, men inte jobsökande som en aktivitet, ger forskningen stöd för att det kan få negativa sysselsättningseffekter, eftersom ingen tid läggs på jobsökande).

Aktivitetskravet ska vara kontrollerad heltid av arbetsförmågan. Det innebär att biståndsmottagarna bör stämpla in och ut ur sin aktivitet. Om en extern utförare tillhandahåller insatsen bör krav om heltid ställas. Egenvärdet i heltid, utöver att göra rätt för sig, är att det konsumerar tid och minskar möjligheterna för exempelvis svartarbete eller kriminell verksamhet. Att aktiveringen motsvarar heltid stärker drivkrafterna för arbete, eftersom det inte blir någon skillnad i fritidsmängd mellan att vara i aktivering och att arbeta.

För nyanlända finns en nationell utbildningsplikt till och med grundskolenivå. Lokalt bör den utökas till och med gymnasieutbildning, exempelvis en kombinerad yrkesutbildning med SFI. Om man inte tar sig framåt i sin SFI-undervisning skrivs man ut, och då deltar man inte i den anvisade aktiviteten, varför ersättningen uteblir. Med höga krav på anordnarna (se nedan), behövs också krav på deltagarna.

Socialstyrelsen fastställer en riksnorm och därutöver sker en individuell bedömning. Kommuner kan lokalt fatta beslut om avvikelser från riksnormen, där exempelvis undantag för vissa inkomster görs i inkomstprövningen, eller vissa saker ingår i normen utöver det som fastställs av Socialstyrelsen. Den typen av avvikelser bör slopas.

Vid ogiltig frånvaro från gymnasiet blir studiebidraget indraget eller reducerat. Om ungdomen är under 18 år och a) ingår i ett hushåll med lön resulterar det i lägre disponibel inkomst,

medan b) ett hushåll med försörjningsstöd får det indragna studiebidraget kompenserat med högre kommunalt bidrag. Studiebidraget bör betraktas som exempelvis bostadsbidrag, där man räknar på berättigat bidrag (inte faktisk utbetalning), eftersom det är den enskildes ansvar att tillgodogöra sig ersättningen, och inte kompenseras.

Ingen gräddfil till bostadsmarknaden eller socialkontoret.

- Inför etableringslån för försörjningsstöd i glappet mellan statliga bidrag.
- Hantera bosättningslagen med tillfälligt etableringsboende, med krav på deltagande i etableringen.
- Inget bidrag eller annat stöd från socialtjänsten till den som uppehåller sig illegalt i landet.

Etableringslån är en förlängning av etableringsreformens intentioner om att ingen nyanländ först ska till socialkontoret. Det glapp som uppstår mellan Migrationsverkets dagersättning/LMA-ersättning och etableringsersättningen från Arbetsförmedlingen innebär dock i realiteten att många nyanlända behöver söka upp socialtjänsten för stöd i några veckor.

Vi har valt att utforma ett ekonomiskt bistånd med återkrav, etableringslån, för att ersätta försörjningsstöd i glappet. Dels minskar bidragskostnaderna med motsvarande den tidigare utgiften för ändamålet, eftersom det nu återbetalas, dels upprätthåller det gränsdragningen av när kommunerna ska ta ansvar för nyanlända: efter etableringen. Etableringslånet återbetalas enligt en individuell återbetalningsplan där ingen kommer under normen för ekonomiskt bistånd. Etableringsersättningen är för en vanlig familj markant högre än motsvarande familj hade fått i försörjningsstöd, varför en sådan konstruktion är rimlig.

Etableringsboende är en lokal KravBo-modell för att uppfylla kommunens ansvar enligt bosättningslagen. Nyanlända som anvisas för bosättning tillhandahålls plats på etableringsboende, exempelvis ett mindre rum i en korridor eller sängplats i en lägenhet tillsammans med andra, för att snabbt kunna påbörja etableringen. Den nyanlända skriver under ett kontrakt där denne avsäger sig besittningsskydd, garanterar fullt deltagande i etableringen och ett aktivt bostadssökande under etableringen. Etableringsboendet gäller sedan så länge som etableringsplanen hos Arbetsförmedlingen pågår. Om den nyanlände inte deltar i etableringen upphör tillgången till etableringsboende, om det inte beror på jobb – då får man på kvar så länge som etableringsplanen skulle pågått.

Vår uppfattning utgår från att den som olovligen vistas i en kommun – exempelvis på grund av utvisning eller överträdelse av tidsgränserna för den fria rörligheten enligt EU/EES – rimligen inte kan omfattas av vistelseansvaret, varför en person som fått avslag på sin asylansökan och ska lämna landet inte kan vara berättigad bidrag från kommunen. Denna tolkning har vunnit stöd av Högsta Förvaltningsdomstolen. Trots det har Socialdemokraterna drivit igenom lokala beslut i bland annat Malmö och Stockholm.

Arbetsmarknad för alla

Ett gott näringslivsklimat ger fler med jobb och färre med bidrag

- Genom låg skatt och samhällsutvecklingen främja ekonomisk tillväxt
- Införa ett integrerat näringslivsarbete så att kommunen blir en serviceorganisation till företagen
- Skapa affärsmässiga och hållbara partnerskap med företagen

Trots att Solna är Sveriges näringslivsvänligaste kommun sedan 11 år tillbaka har ett gott näringslivsklimat inte varit ett mål i sig, utan ett medel för att skapa ekonomisk tillväxt och fler arbetstillfällen. En låg kommunalskatt är för varje kommun en viktig del i att göra det lönsamt att driva företag och en viktig signal om att kommunen tror på människors drivkrafter. Solna har näst lägst kommunalskatt i landet och Växjö näst lägst sett till jämförbara kommuner. Utbyggnaden av en kommun kan ske på många sätt, men där förutsättningar finns måste samhällsutvecklingen driva på för att kommunen ska bygga bostäder och arbetsplatser.

Näringslivsarbetet måste för att nå framgång för ett bättre näringslivsklimat integreras i hela kommunen. Att ge företagen ett gott bemötande åligger varje förvaltningschef och varje handläggare, inte bara en näringslivsenhet. Målet måste vara att alla medarbetare ger en bra service och ett gott bemötande mot de företagare som är i kontakt med kommunen.

För att kommunen ska fungera som en serviceorganisation så måste anställda i kommunen utbildas i frågor om företagande och bemötande. Solna har exempelvis en modell som internt kallas "tillväxtspiralen". Det är en förklaringsmodell för varför det är viktigt för kommunen med fler och växande företag. Modellen används i utbildningar för nyanställda och de som särskilt jobbar med företagskontakter i kommunen.

För att ytterligare se till att företagen får bra stöd, inför många kommuner koncept som "en väg in" och tjänster som "etableringslots", vilket stödjer nya företag att etablera sig i kommunen.

Ett gott näringslivsklimat förutsätter också att man eftersträvar affärsmässiga och hållbara partnerskap med företagen. Synsättet på företagen som en positiv kraft för tillväxt och utveckling är nödvändigt.

Genom mycket konkurrensutsättning blir kommunen en affärsutvecklingspartner. Det skapar större förståelse i kommunen för företagande generellt och är ett konkret sätt att uppmuntra entreprenörer som verkar lokalt. Kombinerar man konkurrensutsättning med en professionell entreprenadstyrning, skapar man stor nytta för såväl skattebetalarna som företagarna.

Även samhällsutvecklingen i staden ska inkludera partnerskap med det lokala näringslivet. Om kommunen på ett ansvarsfullt sätt samarbetar med företag som vill utveckla sin verksamhet i kommunen kommer företagen också att bidra till en hållbar stadsutveckling. Att

se företagen som en partner har ömsesidiga fördelar. Kommuner som skapar stort förtroende hos företagen har får det lättare att skapa de samarbeten som krävs för att få ut människor i arbete.

Kommunens viktigaste näringslivspolitiska åtgärd är att lokalisera och åtgärda de hinder kommunen själv sätter upp för företag att utvecklas och växa. Den senaste rapporten från SNS Konjunkturråd, påtalar att olika främjande insatser eller projekt saknar bevisade effekter¹³. Liknande slutsatser om den typen av åtgärder, men från staten, går att återfinna även i forskning¹⁴.

Kommuner kan underlätta att söka tillstånd med en digital tillståndsguide, som sorterar både efter typ av tillstånd och efter olika slags verksamheter; förskola, äldreboende och restaurang är tre exempel. Att servicesäkra myndighetsutövningen är en viktig åtgärd. Avgifter som tas ut av företag ska det finns tydlighet och förutsägbarhet kring så att företagen ges förutsättningar att planera sin verksamhet.

En väg in och personlig kontakt för arbetsgivare som vill anställa

- Ge en personlig kontakt till arbetsgivare som tar emot bidragstagare på praktik eller annan insats.
- Inför ”förlängd anställningsintervju” där arbetsgivare kan ta emot bidragstagare på en längre praktik i syfte att öka chanserna för anställning.
- Samla kommunen och Arbetsförmedlingen i kontakten med arbetsgivare, så att det blir en väg in till stöd från det offentliga.

Solna har länge arbetat nära det lokala näringslivet för att stötta bidragstagare till egen försörjning. En nyckel i arbetet har varit att ge arbetsgivare som tar emot för praktik, arbetsträning eller jobb ska ha en personlig kontakt att höra av sig till med frågor eller vid problem. Ska risktagandet sänkas för en arbetsgivare är det viktigt att det offentliga ger trygghet. Ett exempel kan vara det Solna kallar ”förlängd anställningsintervju”, där arbetsgivare kan ge mer tid för den arbetssökande att visa sina färdigheter under en praktiktid.

Arbetsgivare som vill anställa kan lätt gå vilse bland myndigheter. Utvärderingar av projekt där kommun och Arbetsförmedling samordnat sig i mötet med arbetsgivare har visat goda resultat och uppskattats. Det offentliga behöver möta arbetsgivarna samlat och gemensamt. Arbetsgivare ska inte behöva orientera sig bland kommunernas yrkesvux och Arbetsförmedlingens arbetsmarknadsutbildningar. Samma sak gäller information om olika anställningsstöd som kan sänka trösklarna till jobb för exempelvis långtidsarbetslösa eller personer med funktionsvariation.

¹³ <https://www.sns.se/cdn.triggerfish.cloud/uploads/2019/01/konjunkturradets-rapport-2019-kommunernas-framtid.pdf?fbclid=IwAR1YWtZenjD3IFRh1fRM9x6hgVjzNoLh44O4Lx5NQN3sKgZJX7CnmN80>

¹⁴ <http://ratio.se/de-statliga-foretagsstoden-ar-dyra-och-loser-inga-problem/?fbclid=IwAR3wdiGTkZHqOHgFihttiKggB1xRDvZ2lvWmikQ0HuZodDvEe0b1AoxzA70>

Arbetskraft för alla

Egen försörjning i fokus. Ansträngningar ska löna sig.

- Bygg en kraftfull organisation med fokus på egen försörjning, både inom kommunen och i mötet med den som söker bidrag.
- Inför automatiserad handläggning av ekonomiskt bistånd, för att frigöra resurser och öka likvärdigheten i bedömningen.
- Villkora eventuella ”garantijobb” gör gymnasieungdomar mot aktivt jobbsökande på reguljär arbetsmarknad och sommarskola för de som inte nått målen.
- Nolltolerans mot fusk och felaktigheter med hembesök, samordning med myndigheter och register, samt polisanmälan av alla misstänkte bedrägerier.

Kommunerna som särskiljer sig som mer framgångsrika har ställt om sitt arbete för ekonomiskt bistånd till att fokusera på att få ut biståndsmottagarna i arbete eller i insatser som ökar anställningsbarheten. Det blir vanligare att kommuner sammanför försörjningsstödet (med eller utan resterande socialtjänstansvar) med arbetsmarknadsenheter eller motsvarande. En rekommendation för att ge ytterligare redskap och göra dem lättillgängliga, är att också tillföra ansvaret för vuxenutbildning (se nedan). I regel är vuxenutbildning ett ansvar hos utbildningsnämnd eller motsvarande.

När socialtjänsten möter en person eller ett hushåll som söker försörjningsstöd, är det viktigt att direkt koncentrera arbetet på hur behovet ska avslutas. Det första mötet bör vara med en arbetsmarknadshandläggare som planerar insatser, snarare än en socialsekreterare som utreder och fattar beslut. En tidsgräns för när 1) kommunen ska ha berett plats för aktivering och 2) när biståndssökande ska vara aktiverad för att få sitt bidrag bör sättas upp och följas noga.

Personer som helt saknar arbetsförmåga ska antagligen inte omfattas av försörjningsstöd, utan snarare finnas i en statlig ersättning. En nära samverkan med Försäkringskassan i det arbetet kan ge kostnadsminskningar. I de fall då Försäkringskassan lutar sig på oklara läkarintyg när arbetsförmåga bedömts finnas eller inte finnas, bör särskilda förtroendeläkare användas för second opinion.

Studier visar att en stor del av variationen i utbetalt försörjningsstöd inte kan förklaras av skillnader i behov, utan är handläggbarberoende. För att öka rättssäkerheten och samtidigt kraftigt reducera handläggningskostnaderna bör automatiserad biståndshandläggning införas. Trelleborgs kommun var först ut med detta och har fått flera kommuner att följa efter. En förutsättning är digitaliserad ansökan.

Insatserna som erbjuds behöver ha fokus på arbete på reguljär arbetsmarknad. Feriejobb hos kommunen är vanligt mot ungdomsarbetslöshet. Om kommunen ska tillhandahålla sommarjobb bör det ske på kompensatorisk grund och/eller för att stärka drivkrafterna för fler att klara gymnasiet. Finns garantier om kommunala feriejobb, ”garantijobb”, bör de villkoras 1) aktivt jobbsökande av andra sommarjobb, i näringslivet, och 2) deltagande i diverse obligatoriska moment med CV-skrivning, information om jobbsökande, träff med

sommarjobbssrekryterare och så vidare. För de som inte klarar gymnasiet bör sommarskola vara ett villkor för garantijobb. Andra typer av arbetsmarknadsåtgärder i form av subventionerade anställningar i den egna verksamheten bör användas med restriktivitet.

Kommunerna har en skyldighet att kontrollera att bidrag går till personer som har rätt till det. Socialtjänstlagen släpar efter i kontrollredskap, men visst arbete mot bidragsbrott går att göra även idag. Att använda hela lagrummet för hembesök är en viktig del, i väntan på lagstiftning som ger mer långtgående möjligheter. Det har visat goda resultat i exempelvis Sundbyberg. Ett annat viktigt redskap är att använda de tekniska hjälpmedel som står till buds för den ekonomiska granskningen; nya digitala hjälpmedel kan exempelvis ta fram information om fastighetsinnehav, bilinnehav bakåt i tiden och nu, med mera. Det kompletterar SSBTEK (digital bastjänst för ekonomiskt bistånd), som digitalt kopplar upp socialtjänsten mot olika inkomstregister och bidragsutbetalande myndigheter (samt a-kassorna). Alla misstänkta bidragsbedrägerier bör anmälas. Socialtjänstsekretessen begränsar stor del av den önskade samverkan med andra myndigheter, och behöver förändras. Växjö har sedan i höstas ett pågående arbete med en gemensam ”rotel mot bidragsfusk” med statliga myndigheter, som bör följas.

Rusta för ny nationell arbetsmarknadspolitik med lokala reformer

- Kommunerna ska inte konkurrera med privata utförare efter Arbetsförmedlingens omställning, utan fokusera på uppföljning och lokala reformer som tar fler till jobb.
- Auktorisation (”frivux”) av anordnare istället för upphandling, och valfrihet för studerande istället för anvisning, i vuxenutbildningen (inklusive SFI).
- Resultatbaserad, inte närvaro- eller tidsbaserad, ersättning till anordnare av vuxenutbildning (inklusive SFI). Matchningsbonus för studerande som går till jobb efter avslutad utbildning.

Arbetsförmedlingen ska reformeras i grunden. Förslaget i januariöverenskommelsen påminner i betydande delar om Alliansens gemensamma reformförslag inför valet. Arbetsförmedling, utbildningar och andra stödåtgärder ska utföras av privata anordnare, som ska ersättas för resultat. En statlig arbetsmarknadsmyndighet ska sköta kontroll av arbetssökande, beslut om stöd och uppföljningen av utförarna.

Kommuner har, som svar på Arbetsförmedlingens misslyckande, byggt upp parallella arbetsmarknadsåtgärder i egen regi med kommunala medel och med resurser från bland annat Europeiska Socialfonden (ESF). Kommunernas arbetsmarknadsåtgärder, inklusive vuxenutbildning med SFI, omfattar enligt statistik från SCB, SKL och Skolverket idag drygt 12 miljarder kronor. Flera kommuner och ESF-projekt¹⁵ förefaller ha betydligt bättre resultat än Arbetsförmedlingen - samtidigt är variationen mellan kommuner stor¹⁶, i utformning, antal deltagare och målgrupper. Den lokala arbetsmarknadspolitiska utvärderingen är kraftigt eftersatt, och mer forskning behövs kring vilka insatser som ger bäst effekt.

¹⁵ <http://www.esf.se/sv/Resultat/Projektbanken/Behallare-for-projekt/Stockholm/Etablering-Stockholm/>

¹⁶ <http://www.ifau.se/sv/Press/Meddelanden/kommunerna-aktiva-inom-arbetsmarknadspolitiken/>

I ljuset av att Arbetsförmedlingen stöps om känner flera sig kallade. Fackförbund och kommunala arbetsmarknadsförvaltningar ser nu chansen att konkurrera med auktoriserade utförare. Båda kan bidra på olika sätt, men mer på ett övergripande plan. Kommunerna har nu goda möjligheter att skapa förutsättningar för kraftfulla jobbaktörer med en bred verktygslåda. Många företag som tillhandahåller vuxenutbildning och SFI i våra kommuner är också upphandlade av Arbetsförmedlingen för olika insatser, inte minst *Stöd och matchning* (STOM). Med auktorisation för vuxenutbildning (inklusive SFI) och en liknande, nationell, modell för AF-åtgärder kan vi få helhetsansvar runt arbetslösa från privata jobbaktörer.

Vuxenutbildningen får en allt mer central samhällsfunktion. Från att i första hand ha varit den andra chansen för unga som inte tog sin första i gymnasiet, till att också vara den första chansen för de som inte fått den någon annanstans. Båda dessa roller kommer framöver kombineras med ett växande behov av omställning mitt i livet. Sammantaget kommer efterfrågan på vuxenutbildning öka, samtidigt som resultaten – inte minst i SFI – är otillräckliga. Reformerna behöver ta sikte på resultat och effektivitet.

Olika kommuner har valt olika väg. Först ut att tänka nytt var Nacka, som la upphandling åt sidan och tog LOV-liknande auktorisationsmodell till vuxenutbildningen. Auktorisation innebär att alla som når upp till i förväg ställda kvalitetskrav får erbjuda vuxenutbildning mot en fastställd peng. Kommunen undviker på så sätt att fastna i upphandling och får en mer kontinuerlig kvalitetsuppföljning. Flera aktörer möjliggör ökad individanpassning och specialisering, för att vuxenutbildningen ska kunna passa fler ännu bättre. Andra kommuner har därefter gjort liknande reformer.

Växjö kombinerar auktorisation med en nytänkande ersättningsmodell i Växjöloftet Vuxenutbildning. Utbildningsanordnarna ersätts inte per deltagare, utan per avklarad verksamhetspoäng (80 procent av ersättningen, successivt under kursen) och vid avklarad kurs med godkänt betyg (20 procent, vid kursens slut). Därtill finns möjlighet att få en matchningsbonus, om eleven efter examen matchas till ett jobb. Ersättningsmodellen har sänkt kostnaderna per godkänd elev med tio procent.

NATIONELLA REFORMER

Bryt Sveriges bidragsberoende

- Inför ett nationellt mål för bidragens andel av ekonomin
- Inför en arbetslöshetsavgift i utjämningsystemet
- Stötta kommunerna i att införa automatiserad handläggning av försörjningsstöd

Sverige har en stor offentlig sektor, som delvis fungerar mindre väl. Transfereringssystemen är omfattande och motsvarar 13 procent av ekonomin. Från 2014 till 2017 har utgifterna i transfereringssystemen ökat med nästan en tiondel. Till exempel har riktade bidrag ökat med drygt 6 procent, samtidigt som kostnaderna för socialförsäkringen vuxit med det dubbla.

Socialförsäkringarna beskrivs ibland felaktigt som bidrag eller som försäkringar. De är egentligen en kombination. Sjukpenning, sjuk- och aktivitetsersättning och andra delar finansieras delvis med premier och avgifter och delvis med skattefinansierade anslag i statsbudgeten.

För att upprätthålla legitimiteten i Sveriges omfattande transfereringssystem och grundskydd krävs att de som kan också arbetar, så att ersättningarna ges till personer i behov av stöd. Reformerna behöver med precision eftersträva trygghet för sjuka och pensionärer samtidigt som återhämtning och rehabilitering möjliggörs för någon som tillfälligt saknar arbetsförmåga. Drivkrafterna för arbete behöver vara tydligare.

Ett nationellt mål för att minska bidragens andel av ekonomin behövs och Konjunkturinstitutet, eller annan lämplig myndighet, bör ges i uppdrag att följa upp målet.

Det finns skäl att utjämna vissa strukturella skillnader mellan kommuner i syfte att garantera grundläggande välfärd och trygghet i hela landet. Utjämningsystemet behöver dock grundligt reformeras för att behålla legitimitet och inte skapa negativa incitamentsstrukturer för kommuner, vilket ofta är fallet idag. Kommuner som exempelvis lyckas minska sina bidragskostnader, finansierar ett stort utanförskap i kommunerna som lyckas mindre väl. Detta minskar kommunernas ekonomiska drivkrafter, att lära av beprövad erfarenhet och eftersträva höjd tillväxt.

En stor del av variationen i utbetalt bidrag beror på skillnader i hur kommunerna arbetar. Mer om detta finns i kunskapsöversikten senare i rapporten. Kommuners underlåtenhet att införa en offensiv arbetslinje ska inte bekostas av kommuner som minskar utanförskapet. En arbetslöshetsavgift bör därför införas i utjämningsystemet. Det skulle kunna utformas så enkelt som att man inte utjämnar för skillnader i kostnader för bidrag, men en mer sofistikerad konstruktion bör tas fram.

Automatiserad bidragshandläggning minskar kostnaderna för administration, trots att de individuella behovsbedömningarna ökar när fler omfattas av det nya arbetslöshetsbidraget. Regeringen bör uppdra åt Ekonomistyrningsverket att stötta alla kommuner i införandet.

Kommunalisera arbetslösheten

- Ge staten ansvar för en samlad arbetsförmågebedömning
- Ge staten ansvar för rehabilitering av personer utan arbetsförmåga
- Gör a-kassan ettårig och stärk försäkringsprägel med koppling till arbetslöshet och lägstalön i respektive bransch
- Inför en ettårig statlig arbetslöshetsersättning för de som inte kvalificerar för a-kassa
- Slop aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning
- Ersätt ekonomiskt bistånd med ett kommunalt arbetslöshetsbidrag

Statens ansvar för den som är arbetslös bör vara arbetsförmågebedömning, rehabilitering och arbetslöshetsförsäkring. De som bedöms sakna arbetsförmåga ska staten ansvara för, både vad gäller rehabiliteringsersättning och rehabiliteringsinsatser. Arbetsförmågan bör kontinuerligt prövas mot arbetsmarknaden, för att ingen ska fastna i utanförskap. Rehabiliteringsinsatserna ska alltid syfta till en återgång i jobb.

Moderaterna har föreslagit a-kassa i maximalt ett år. För den som inte är kvalificerad för arbetslöshetsförsäkring bör en parallell, lägre, statlig ersättning utgå. Såväl a-kassan som den statliga arbetslöshetsersättningen bör ha avtrappning och skarpa aktivitetskrav. För den som har arbetsförmåga och varit arbetslös i ett år ska ersättningen inte överstiga lägsta nuvarande försörjningsstödsnorm. Detta innebär att de som idag uppstår en rad olika statliga ersättningar istället hänvisas till kommunala bidragssystem.

En nyanländ som deltar i etableringsprogrammet hos Arbetsförmedlingen kan få etableringsersättning. Den som har etableringsersättning kan även få etableringstillägg för barn och bostadsersättning. Personer som deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program kan få aktivitetsstöd på grundnivå om man inte är kvalificerad till a-kassa. Personer under 25 år som inte är kvalificerad till a-kassa får utvecklingsersättning.

Vi föreslår att ansvaret för arbetslösheten kommunaliseras efter det första året utan arbete. Aktivitetsstödet, utvecklingsersättningen och etableringsersättningen tas därför bort och ersätts av ett reformerat försörjningsstöd. Detta bör ha ett bidragstak för hushåll så att det alltid ska löna sig att gå från bidrag till arbete.

Ekonomiskt bistånd eller försörjningsstöd (tidigare kallat socialbidrag) har idag en karaktär av arbetslöshetsersättning. Detta bidrar till en förskjutning från inkomstbortfallsprincipen till grundskyddsprincipen i transfereringssystemen, vilket i sig inte är dåligt. Det är däremot inte konsekvent att personer som borde kunna arbeta relativt snart och personer med lång väg av rehabilitering till arbetsmarknaden, omfattas av samma ersättning och insatser.

En stor del av förklaringen till variationer i utbetalt bidrag per kommun är a-kassans täckningsgrad i kommunen. När personer utan arbetsförmåga omfattas av en statlig rehabiliteringsersättning medan personer med arbetsförmåga, med över ett års tid i arbetslöshet, hänvisas till kommunens bidragssystem kommer förklaringen ytterligare stärkas.

Ekonomiskt bistånd bör kallas arbetslöshetsbidrag. För att undvika att en person uppbär flera typer av bidrag bör den som tar emot rehabiliteringsersättning inte ha rätt till arbetslöshetsbidrag, och vice versa. Det avgörande blir arbetsförmågebedömningen.

Drivkrafter för arbete

- Uppdra åt alla kommuner att kräva heltidsaktivering som motprestation för bidrag
- Utvidga kommunernas möjlighet att kräva motprestation för bidrag
- Utöka utbildningsplikten till att gälla upp till gymnasial utbildning och alla utan arbete efter en viss tid i arbetslöshet
- Ersätt jobbstimulans med rätt till jobbavdrag för bidragstagare
- Inför en nationell restriktivitetsnorm
- Inför ett bidragstak i transfereringssystemen

Jobbutmaningen är tvåfaldig. Dels handlar det om dem som har kommit till Sverige med för låga kunskaper för att klara sig på arbetsmarknaden, dels handlar det om dem vars kunskaper från skolan är otillräckliga eller vars kompetens inte längre efterfrågas. Nu ska de generationer som gick i skolan när den var som sämst etablera sig på arbetsmarknaden samtidigt som många jobb, även kvalificerade, kan utföras maskinellt.

Det ska alltid löna sig att arbeta och det ska på förhand gå att förstå hur en extra ansträngning påverkar hushållsekonomin. Den som beviljar bidrag ska också vara ansvarig för de långsiktiga kostnaderna som uppkommer när krav och insatser saknas.

Vissa aktivitetskrav inom försörjningsstödet finns i dag, men de kan förstärkas. Exempelvis är det enbart 28 procent av Sveriges kommuner som alltid kräver att en person som får försörjningsstöd ska söka lämpligt arbete även utanför det geografiska område där denna person bor. Sedan aktivitetskrav infördes i Göteborgs ena utanförskapsområde, Angered, har bidragsberoendet minskat med över 40 procent. Aktivitetskrav försvårar bland annat för svartarbete. Aktivitetskrav är en hörnsten i Växjöloftet, och i Växjö har bidragskostnaderna minskat med över 35 procent de senaste åren.

Bestämmelserna i Socialtjänstlagen 4 kap. 4 och 6 §§ bör utformas på ett sådant sätt att insatserna kan bli mer arbetsliknande, exempelvis samhällsservice av olika slag, utan att den som tar emot försörjningsstöd klassas som arbetstagare. Dagens bestämmelser har ett ensidigt fokus på att åtgärden ska vara kompetenshöjande, medan aktiveringen i realiteten har ett egenvärde bortom insatsens innehåll.

Kommuner bör vara skyldiga att kräva motprestation för försörjningsstöd. Den som är arbetsför och kan arbeta ska också vara skyldig att vara aktivt arbetsökande och stå till arbetsmarknadens förfogande. Aktivitetskraven bör breddas och omfatta fler än de som söker av arbetsmarknadsskäl. Missbrukare bör förväntas delta i motiverande insatser eller missbruksvård, för att ha rätt till bistånd. Aktiviteterna bör kunna vara mer arbetsliknande.

Människor som befinner sig i utanförskap av olika anledningar mår oftast bättre av att åter inkluderas i samhället genom möjlighet till meningsfull aktivitet, kollegor och sociala kontakter på vägen mot arbete. Det är därför viktigt att det finns en arbetslinje i försörjningsstödet med förutsättningar att bedriva en aktiv arbetsmarknadspolitik och trappa av ersättningen för dem som inte deltar i åtgärder. Detta gäller lika tydligt för de som av sociala skäl står utanför. Socialtjänstlagen ger idag inte utrymme för aktivitetskrav eller villkor för bidragstagare med sociala hinder. Högsta Förvaltningsdomstolen (2009-11-19 mål nr 2006-6165) samt Justitieombudsmannen (2018-12-21 mål nr 2017-2121) slår båda fast detta. SoL 4 kap. behöver förtydligas så att det framgår att bestämmelserna om aktivering och sanktioner 4-5 §§ även kan omfatta den som inte direkt står till arbetsmarknadens förfogande.

Risken att hamna i utanförskap är mer än dubbelt så hög för personer som saknar gymnasiebehörighet¹⁷. Bidragstagare utan gymnasieutbildning bör efter en tid utan att gå till arbete anvisas till utbildning, som krav på motprestation. Exempelvis yrkesutbildning inom vuxenutbildningen. Idag kan kommuner inte kräva deltagande i reguljär utbildning som motprestation, till skillnad från Arbetsförmedlingen som kan anvisa till arbetsmarknadsutbildningar. Trots att utbildning inte måste ha varit ett eget val, har arbetsmarknadsutbildningarna bättre jobbresultat än yrkesvux¹⁸.

Alliansregeringen införde en jobbstimulans i ekonomiskt bistånd den 1 juli 2013. Jobbstimulansen är utformad som en särskild beräkningsregel som innebär att 25 procent av nettolönen under vissa förhållanden inte räknas med vid beräkningen av rätten till ekonomiskt bistånd. Syftet med jobbstimulansen var att minska marginaleffekten, som annars är 100 procent, och därmed göra det mer lönsamt att ta ett jobb eller utöka sin arbetstid samtidigt som personen uppbär ekonomiskt bistånd.

Jobbstimulansen är personlig och den särskilda beräkningsregeln gäller för den eller dem i hushållet som uppfyller förutsättningarna. Jobbstimulansen gäller i två års sammanhängande tid. Tvåårsperioden, med möjlighet till jobbstimulans, börjar när bidragstagaren fått försörjningsstöd minst sex månader i följd. Det har ingen betydelse om personen vid den tidpunkten får lön eller inte. Socialstyrelsens uppföljning visar att en låg andel biståndsmottagare (1,8 procent) tagit del av jobbstimulansen, att varken kommunernas bedömningar eller myndighetens statistik ger stöd för att fler har kommit i arbete eller utökat sin arbetstid och att reglerna är komplicerade och ökar socialsekreterarnas administrativa börda.

Jobbstimulansen bör ersättas av rätt till jobbavdraget för bidragstagare. Jobbavdraget är en reduktion av kommunalskatten, och är relativt större för små inkomster. Med rätt att behålla jobbavdraget undantas jobbavdraget ur beräkningsgrunden för det kommunala arbetslöshetsbidrag som föreslås ersätta ekonomiskt bistånd. Hushållet där någon börjar arbeta

¹⁷ <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2017/Risk-for-att-arbetsloshet-gar-i-arv/>

¹⁸ <https://www.ifau.se/globalassets/pdf/se/2019/r-2019-17-gymnasial-yrkesutbildning-pa-komvux-19952015.pdf>

får behålla ett helt jobbavdrag (cirka 2300 kronor i månaden). Det är en mindre summa än under dagens system, det skulle dock omfatta många fler och vara väsentligt mer lättförståeligt. De positiva jobbeffekterna är därför relativt stora. Våra beräkningar visar att reformen ungefärligen är kostnadsneutral jämfört med dagens system.

Jobbavdraget beräknas av Skatteverket. Att ersätta jobbstimulansen med rätt till jobbavdrag befriar socialtjänsten från administration av systemet och tolkandet av komplicerade regler. Detta underlättas ytterligare av den automatisering av bidragshandläggningen vi föreslår ska ske i alla Sveriges kommuner.

Varje krona som betalas ut i bidrag skjuter jobb och egen försörjning en krona längre bort. Socialstyrelsens riksnorm för ekonomiskt bistånd ska inte understigas, men får överstigas. Det gör att kommuner exempelvis kan undanta vissa inkomster eller ha en mer generös hållning kring vissa utgifter. För att stärka drivkrafterna för arbete bör restriktivitet bli norm i biståndsbedömningen i hela landet, och skrivningen i SoL 4 kap. 2 § bli mer stram.

Januariöverenskommelsen saknar nästan helt reformer av bidragssystemen. Antagligen för att Socialdemokraterna vet att deras bidragspolitik har parlamentariskt stöd från vänster och Sverigedemokraterna. Moderaterna behöver samla stöd för den genomgripande bidragsreform som Alliansen förordade, där bidragstaket är en central del.